

COMMENTARI

Per la fin d'in onn terribel

MARTIN CABALZAR/FMR

Cura che l'onn vegl s'enclina ed in onn nov stat avant porta s'imponi da far bilantscha. L'onn scadent è stà en plirs resguard in «annos terribilis» ch'ins emblidass gugent svelt, el vegn dentant ad ir en l'istorgia da l'umanità ed occupar nus anc ditg. In pitschen virus è stà abel da metter il mund d'in mument sin l'auter cun ils pes ensi, demonstrond con svelta e globala ch'ina malsogna po esser e con vulnerabla nossa societad è, malgrà ils gronds progress da la medischina.

Il mars 2020 ha il coronavirus catapultà il mund en ina situaziun da crisa. Quai che nagin n'avess sminà è capità: Vias e giasas vitas, ustarias e stizuns serradas, scolas bandunadas, trens prest vits, biros spazius senza persunas. Star a chasa, far homeoffice, tegnair distanza e respectar l'igièna è stà la devisa. Il stadi ha decretà la «situaziun extraordinaria», ha mobilisà stabs da crisa, recrutà la protecziun civila e parzialmain schizunt il militar. Ina situaziun mai s'udida dapi la Segunda Guerra mundiala.

La democrazia è vegnida demontada, parlaments mess ord funcziun e las regenzas han prendì enta maun las mastrinas. Ellas han fatg diever dal dretg d'urgenza, decretond svelt mesiras severas. La populaziun è stada conscienta che situaziuns extraordinarias pretendan disposiziuns extraordinarias, ella ha obedì e respectà senza tagnar ils decrets da surengiu. La Svizra ha uschia superà relativamain bain l'emprima runda. L'effect è stà evident, il dumber d'infeziuns e da mortoris è tschessà marcant.

Main bain è quai grategià per la segunda unda. La Confederaziun ha surlaschà la responsabladad als chantuns e quels èn stads pli sutaposts al squitsch direct e ferm da l'economia e la coordinaziun tranter ils chantuns è stada schletta. Il sistem federalistic cumprovà en il cas normal, n'è betg exnum adattà per cumbatter ina pandemia. La pandemia è in problem global che pretendeva era coordinaziun globala. En tals muments fiss la dictatura probabel il sistem il pli effectiv ed effizient. La politica ha stuì surpigliar gronda responsabladad, ella na po dentant betg rimplazzar l'atgna responsa-

bladad dal signul. En la retrospectiva datti natiralmain massa experts e sabiuets ch'avessan savì tut meglier.

La situaziun epidemiologica fa vinavant quitads. Il dumber d'infeziuns ed ospitalisaziuns crescha anc adina e las capacitads dals ospitals èn limitadas. Las mutaziuns dal virus engrevgeschan supplementarmain la situaziun. Epidemiologs averteschan la politica, conspiraziunists fan tema, e fanaticers tschorvs ignoreschan la seriusadad da la situaziun. Las vaccinaziuns instradadas quests dis èn in radi da speranza. Ins sto dentant quintar ch'il virus vegnia ad occupar nus anc ditg. La pandemia mussa a nus da daventar pli engraziaivels e pli modests.

Las mesiras da crisa pudessan dentant er daventar a lunga vista ina ipotoca. Scolas serradas periclitescan l'egualitad da las schanzas ed interpresas serradas engrevgeschan las finanzas statalas. Grazia a sia situaziun finanziala confortabla po la Svizra (anc) sa prestar relativ generusas cumpensaziuns finanzialas. Ins sto dentant esser conscient ch'ils debits dad oz portan las generaziuns da damaun.

Corona ha mess tut sin il chau. La pandemia retegn il flad da la vita dal singul, ella mida il trasvasch professional ed ella limitescha las activitads publicas. Tant sanadad, economia, cultura, cuminanza e convivenza pateschan. Ed ella tutga il pli fitg ils pli flavivels da nossa societad: ils malsaus, ils vegls, ils paupers ed abandonads. Bliers conumans han pers persunas charezzadas, sa sentan persuls, han depressiuns e sa mettan a bandun, auters èn finanzialmain ruinads. Els dovran perquai tant pli nossa solidaritad.

Enstagl da s'avischinar e promover contact e cumpagnia, tutgi da tegnair distanza e s'isolar. Quai è deplorabel gist en in mument nua ch'i duvrass empatia e vischinanza. Ils donns collaterals da la pandemia per cor ed olma èn enorms. Il progress digital ha per cletg preservà l'umanità d'ina izolaziun totala. I tutga da far il meglier or da la situaziun e da guardar – malgrà tut – cun fidanza e curaschi en l'avegnir. Perquai han ils auguris da Bumaun quest onn in senn dubel sincer e profund: A tuts in bun e ventiraivel nov onn e - surtut buna sanadad!